

Géza Pálffy, *Povijest Mađarske. Ugarska na granici dvaju imperija (1526.-1711.)*. Samobor: Meridijani, 2010, 295 str.

Knjiga *Povijest Mađarske. Ugarska na granici dvaju imperija (1526.-1711.)* mađarskog povjesničara Geze Pálffyja cjelovit je prikaz mađarske povijesti od Mohačke bitke 1526. do Szatmarskog mira 1711. godine. Riječ je o hrvatskom prijevodu neobjavljenog i ekskluzivno za hrvatsko čitateljstvo pisanog mađarskog izvornika pod naslovom *Magyarország ket világbírodalom határain (1526.-1711.)*. Autor je zaposlen na Institutu za povijest Mađarske akademije znanosti i umjetnosti (MTA) u Budimpešti kao viši znanstveni suradnik, a njegovo istraživačko područje vezano je za povijest Ugarsko-hrvatskog Kraljevstva i Habsburške Monarhije od 16. do 18. stoljeća. U knjizi se spominje prošlost hrvatskih zemalja unutar mađarske novovjeka povijesti.

Na početku knjige nalaze se dva predgovora; u prvome (5-6) Géza Pálffy ističe zadovoljstvo što je knjiga dostupna i na hrvatskome jeziku, a namjenjena je prije svega povjesničarima, studentima i učenicima povijesti, jer na jednome mjestu daje cjelovitu povijest Ugarskoga Kraljevstva od 1526. do 1711. godine, dok u drugome (7-11) Željko Holjevac ističe da knjiga sustavno vrednuje određeno povijesno razdoblje kao koherentnu cjelinu. Iza toga slijedi "Uvod" autora (13-15) te "Preporučena literatura" za čitavo razdoblje (1526-1711) (16-23) s navedenim izvorima i objavljenim radovima koji su korišteni u knjizi.

Knjiga je podijeljena u tri velike cjeline s podnaslovima, s tim da se na kraju prve i druge cjeline nalazi popis preporučene literature za razdoblje koje svaka cjelina obrađuje.

U prvoj cjelini, "Ugarska nakon Mohača: stoljeće traženja puta (1526.-1711.)" (24-146), opisani su geografski i politički položaj Ugarskoga Kraljevstva uoči Mohačke bitke 1526. godine. Ugarska je, naime, bila srednjoeuropska država na meti vojske vladara Osmanlija Sulejmana I. s jedne i Habsburgovaca Karla V. i Ferdinanda I. s druge strane. Autor se iscrpno posvetio opisu odnosa između ugarskog staleža koji se, nakon

izbora Ferdinanda I. za vladara i političke pojave Ivana Zapolje, aktivno uključio u društveni i politički život. Ističe doprinos nekih ugarskih plemićkih obitelji u političkom životu Ugarske toga vremena, među kojima spominje obitelj Zrinski i daje shematski prikaz rodoslovlja te obitelji u 16. stoljeću. Naglašava da su strukturu društva nakon Mohačke bitke 1526. činili plemići i građani slobodnih kraljevskih gradova koji su se jedini smatrali pravim stanovnicima države. Pálffy je opisao i politički položaj izdvojene pokrajine Erdelj, koju je ugarski dvor tijekom druge polovice 16. stoljeća nastojao pripojiti ostatku Kraljevstva. No, ratne okolnosti dovele su do sklapanja savezništva između Erdelja i Osmanlija, čime je Erdelj postao pogranično područje s utverdama za sprečavanje osmanlijskog prodora prema Beču. Na temelju sačuvanih ugarskih i osmanskih poreznih popisa autor opisuje etničke i demografske promjene i umjereni razvoj vanjske trgovine u 16. stoljeću. Pálffy osobito naglašava važnost humanizma i renesanse za razvoj kulturnog života u Ugarskom Kraljevstvu. Tada se, naime, stvaraju počeci jezika mađarske književnosti, čemu svoj doprinos daju istaknute osobe poput Istvana Radeczyja, Miklosa Istvanffyja i Antuna Vrančića. Također, crkveni redovi rade na očuvanju kršćanskoga duha; u 16. stoljeću u Ugarskoj djeluju bosanski franjevci, te dubrovački franjevci, benediktinci i dominikanci, a u 17. stoljeću isusovci.

U drugoj cjelini, "Propast i obnova: dva lica 17. stoljeća (1606.-1711.)" (152-268), bavi se političkim i društvenim razvojem Ugarskoga Kraljevstva na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće koji su tijekom 1606. godine obilježili mirovni sporazumi s Osmanlijama u Beču i na Žitvi, borbe između ugarskoga i habsburškog plemstva za prijestolje, građanski ratovi u prvoj polovici 17. stoljeća, novi pokušaj osmanlijskog osvajanja Beča 1683. godine i opetovani neuspjeh ujedinjenja Erdelja s ostatkom Ugarske, koje Pálffy ocjenjuje kao rezultat diplomatskog dogovora bečkog dvora i erdeljske političke elite. Ratne prilike u 17. stoljeću uvelike su promijenile svakodnevnicu širokih slojeva stanovništva, među kojima su se jedni okrenuli vojnoj službi a drugi stjecanju plemićkih titula, dok je razvoj gospodarstva dosta stagnirao. Unatoč takvim prilikama, razvoj u državi

osjetio se, ističe Palfy, na području književnosti; 1606. objavljena je prva gramatika, *Novae Grammaticae Ungaricae*, Alberta Molnara Szencija, 1626. Gyorgy Kaldija na mađarski je preveo Bibliju *Szent Biblia*, 1650. Pal Medgyesi objavio je Prvu mađarsku retoriku, 1653. Csere Apaczai obogatio je mađarsku enciklopediju novim riječima, itd. Nakon Petnaestogodišnjeg rata i Mira u Srijemskim Karlovcima 1699, te nakon 1711. godine, uslijedilo je vrijeme davno očekivanog preporoda.

Treću cjelinu čini "Kronologija (1516.-1711.)" (278-288) svih značajnijih datuma i godina u novovjekoj povijesti Ugarskoga Kraljevstva, dakle u 16, 17. i 18. stoljeću.

Na kraju treba naglasiti da je ova knjiga, zbog kronološkog pristupa obradi povijesnih događaja, odličan primjer kako zanimljivim načinom pripovijedanja napraviti pregled povijesti zemlje za jedno cijelo povijesno razdoblje. Također, zanimljivosti knjige pridonose ilustrirani prikazi zemljovida, shematski nacrti strukture ugarske vlasti i plemstva te slike književnih i arhitektonsko-umjetničkih djela nastalih u Ugarskoj u vrijeme ranoga srednjeg vijeka.

Božena Glavan

Rade Petrović, *Ruski konzulat u Dubrovniku od osnivanja do 1878. godine*. Dubrovnik: Srpska pravoslavna crkvena opština u Dubrovniku, 2010, 191 str.

Iako je uloga ruskog konzulata u Dubrovniku ponekad bila značajnija od uloga drugih ruskih konzulata na ovom području, njegova povijest do danas nije dovoljno istražena. Rade Petrović imao je ovu spoznaju na umu tijekom istraživanja u Arhivu vanjske politike Carske Rusije (AVPR) u Moskvi. Njegova otkrića dala su vrlo interesantne rezultate, a posebnu pozornost privlači i opširni izvještaj o Dubrovačkoj Republici (1792) Antonija Gike, prvog ruskog konzula u Dubrovniku.

"Predgovor" (str. 7-12) je prvo poglavlje knjige *Ruski konzulat u Dubrovniku od osnivanja do 1878. godine*, u kojemu autor opisuje svoje "susrete s Rusijom" od dječaćkkih dana u Dubrovniku, preko predavanja koja je držao na poznatim ruskim sveučilištima, do arhivskih istraživanja u AVPR. Na temelju nakupljenog istraživačkog iskustva procijenio je da je građa ruskih arhiva od prvorazrednog značaja za istraživanje povijesti područja bivše Jugoslavije, i šire.

O vrijednosti tog arhivskog blaga samo za sebe govori drugo poglavlje ove knjige, koje obuhvaća znanstvenu studiju "Ruski konzulat u Dubrovniku od osnivanja do 1878. godine" (str. 15-43, sažeci na hrvatskom, ruskom i engleskom jeziku: str. 45-49). Autor ističe da je ruski konzulat u Trstu već u vrijeme Petra Velikog bio spona između Dubrovačke Republike i Ruskog Carstva. Novu fazu odnosa predstavljao je osnutak ruskog konzulata u samom Dubrovniku 1788. godine. Glavna uloga ovog konzulata bila je obavještajno-diplomatska i takva je ostala sve do 1878. godine. Naime, Dubrovnik je bio značajni promatrački punkt vanjske politike carske Rusije s posebnim naglaskom na Crnu Goru i Hercegovinu. I ne samo to. Prvi ruski konzul u Dubrovniku, Antonije Gika, imao je zadatak posvetiti punu pažnju i političkom sustavu same Dubrovačke Republike. Rusiju je Republika interesirala kao model državnice koja se, stoljećima okružena velikim silama, uspješno održala. Rusija je model Republike namjeravala ponuditi kao rješenje za pitanje autonomije egejskih otoka.